YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO
30 päivänä heinäkuuta 1996 *

Asiassa C-84/95,

jonka Supreme Court of Ireland on saattanut EY:n perustamissopimuksen 177 artiklan nojalla yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi saadakseen tässä kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevassa asiassa

Bosphorus Hava Yollari Turizm ve Ticaret AS

vastaan

Minister for Transport, Energy and Communications ym.

ennakkoratkaisun Euroopan talousyhteisön ja Jugoslavian liittotasavallan (Serbia ja Montenegro) välisestä kaupasta 26 päivänä huhtikuuta 1993 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 990/93 (EYVL L 102, s. 14) 8 artiklan tulkinnasta,

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN,

toimien kokoonpanossa: presidentti G. C. Rodríguez Iglesias, jaostojen puheenjohtajat C. N. Kakouris ja D. A. O. Edward sekä tuomarit G. F. Mancini, J. C. Moitinho de Almeida, P. J. G. Kapteyn (esittelevä tuomari), J. L. Murray, H. Ragnemalm ja L. Sevón,

* Oikeudenkäyntikieli: englanti.

julkisasiamies: F. G. Jacobs,
kirjaaja: hallintovirkamies L. Hewlett,

ottaen huomioon kirjalliset huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

— Bosphorus Hava Yollari Turizm ve Ticaret AS, edustajinaan James O'Reilly, SC, Daniel O'Keeffe, SC, ja F. Rory Brady, BL, solicitor John F. Doylen, solicitors-toimisto Dillon Eustace, valtuuttamina,

— Minister for Transport, Energy and Communications, Ireland ym., asiamiehenään Chief State Solicitor Michael A. Buckley, jota avustavat John D. Cooke, SC, ja Roderick F. O'Hanlon, BL,

— Tanskan hallitus, asiamiehenään oikeudellinen neuvonantaja Peter Biering,

— Itävallan hallitus, asiamiehenään Ministerialrat Wolf Okresek,

— Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehenään oikeudellisen yksikön virkamies Eric White,

ottaen huomioon suullista käsittelyä varten laaditun kertomuksen,

kuultuaan Bosphorus Hava Yollari Turizm ve Ticaret AS:n, edustajinaan James O'Reilly ja F. Rory Brady, SC; Minister for Transport, Energy and Communications, Ireland ym:iden, asiamiehinään Richard Nesbitt, SC, ja Roderick F. O'Hanlon, BL; Tanskan hallituksen, asiamiehenään Peter Biering; ja komission, asiamiehenään Eric White, esittämät suulliset huomautukset 27.3.1996 pidetyssä istunnossa,

kuultuaan julkisasiamiehen 30.4.1996 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Supreme Court of Ireland on esittänyt yhteisöjen tuomioistuimelle 12.2.1995 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut yhteisöjen tuomioistuimeen 20.3.1995, EY:n perustamissopimuksen 177 artiklan nojalla ennakkoratkaisukysymyksen Euroopan talousyhteisön ja Jugoslavian liittotasavallan (Serbia ja Montenegro) välisestä kaupasta 26 päivänä huhtikuuta 1993 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 990/93 (EYVL L 102, s. 14) 8 artiklan tulkinnasta.

2 Tämä kysymys koskee riita-asiaa Bosphorus Hava Yollari Turizm ve Ticaret AS (jäljempänä Bosphorus Airways) vastaan Minister for Transport, Energy and Communications, Ireland ym. (Irlannin liikenne-, energia- ja viestintäministeriö, jäljempänä ministeriö). Bosphorus Airways on turkkilainen yhtiö, jonka pääasiallista toimintaa on lentokoneiden vuokraus ja matkojen järjestäminen. Se vuokrasi 17.4.1992 tekemällään vuokrasopimuksella kaksi lentokonetta Jugoslavian kansalliselta lentoyhtiöltä (JAT) neljäksi vuodeksi. Tämä "dry lease" -sopimus koski pelkästään lentokoneiden vuokrausta muttei lentohenkilökuntaa, joka koostui Bosphorus Airwaysin työntekijöistä. Bosphorus Airways vastasi siten täysin lentokoneiden jokapäiväisestä hallinnosta. JAT säilyi kuitenkin lentokoneiden omistajana.

3 Pääasian oikeudenkäyntiasiakirjoista käy ilmi, että Bosphorus Airwaysin ja JAT:n välinen liiketoimi tehtiin täysin vilpittömässä mielessä eikä sen tarkoituksena ollut mitenkään kiertää Jugoslavian liittotasavaltaa koskevia sanktiotoimenpiteitä, joista on päätetty Yhdistyneiden kansakuntien päätöslauselmilla ja jotka on pantu yhteisössä täytäntöön asetuksella (ETY) N:o 990/93. Lisäksi vuokrasopimuksen perusteella maksettavat vuokrat suoritettiin näiden sanktiotoimenpiteiden mukaisesti suljetuille tileille, eikä niitä maksettu JAT:lle. Ainoastaan Bosphorus Airways käytti lentokoneita hoitaakseen yhtäältä Turkin ja toisaalta eri jäsenvaltioiden ja Sveitsin välisiä yhteyksiä.

4 Kun yksi näistä lentokoneista valmistautui huoltotoimenpiteiden jälkeen lähtöön Dublinin lentokentällä, ministeriö määräsi lentokoneen takavarikoitavaksi asetuksen (ETY) N:o 990/93 8 artiklan nojalla sillä perusteella, että kysymyksessä oli lentokone, josta suurimman osan omisti tai jonka määräysvalta kuului oikeushenkilölle, jonka kotipaikka tai toimipaikka on Jugoslavian liittotasavallassa.

5 Asetuksen (ETY) N:o 990/93 8 artiklan ensimmäisessä kohdassa säädetään seuraavaa:

"Jäsenvaltioiden toimivaltaiset viranomaiset takavarikoivat kaikki alukset, kuljetusajoneuvot, liikkuvan kaluston ja lentokoneet, joista suurimman osan omistaa tai jonka määräysvalta kuuluu luonnolliselle tai oikeushenkilölle, jonka kotipaikka tai toimipaikka on Jugoslavian liittotasavallassa (Serbia ja Montenegro)."

6 Supreme Court on lykännyt asian käsittelemistä ja esittänyt yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen:

"Onko asetuksen (ETY) N:o 990/93 8 artiklaa sovellettava sellaiseen lentokoneeseen, josta suurimman osan omistaa tai jonka määräysvalta kuuluu oikeushenkilölle, jonka kotipaikka on Jugoslavian liittotasavallassa (Serbia tai Montenegro), silloin kun tämä lentokone on vuokrattu 22.4.1992 lähtien neljäksi vuodeksi sellaiselle oikeushenkilölle, josta yksikään luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö, jonka kotipaikka tai toimipaikka on Jugoslavian liittotasavallassa (Serbia ja Montenegro), ei omista suurinta osaa tai jonka määräysvalta ei kuulu tällaiselle henkilölle?"

7 Pääasian tosiseikat huomioon ottaen tällä kysymyksellä on ymmärrettävä pyrittävän sen selvittämiseen, onko asetuksen (ETY) N:o 990/93 8 artiklaa sovellettava

lentokoneeseen, jonka omistaa oikeushenkilö, jonka kotipaikka tai toimipaikka on Jugoslavian liittotasavallassa (Serbia ja Montenegro), silloin kun kyseinen lentokoneen omistaja on vuokrannut lentokoneen neljäksi vuodeksi sellaiselle toiselle oikeushenkilölle, jonka kotipaikka tai toimipaikka ei ole Jugoslavian liittotasavallassa ja jota ei omista tai jonka määräysvalta ei kuulu yhdellekään luonnolliselle henkilölle tai oikeushenkilölle, jonka kotipaikka tai toimipaikka on Jugoslavian liittotasavallassa.

Asetus (ETY) N:o 990/93 ja Yhdistyneiden kansakuntien turvallisuusneuvoston päätöslauselmat

8 Bosphorus Airways väittää ensiksi, että asetuksen (ETY) N:o 990/93 8 artiklaa ei sovelleta lentokoneisiin, joiden käyttö ja jokapäiväinen hallinta kuuluvat neljän vuoden ajan "dry leasen" perusteella yritykselle, jonka kotipaikka tai toimipaikka ei ole Jugoslavian liittotasavallassa, vaikka lentokoneen omistajana yrityksellä, jonka kotipaikka tai toimipaikka on kyseisessä liittotasavallassa, on oikeus saada lentokone palautetuksi.

9 Tämän väitteensä tueksi Bosphorus Airways korostaa, että kyseisen säädöksen tarkoituksena on rangaista Jugoslavian liittotasavaltaa ja sen kansalaisia ja soveltaa näihin sanktioita, mutta säädöksen tarkoituksena ei varmastikaan ole laajentaa tarpeettomasti näiden sanktioiden soveltamista täysin viattomiin kolmansiin osapuoliin, jotka harjoittavat toimintaansa naapurivaltiosta, jonka kanssa yhteisöllä on sitä paitsi hyvät suhteet.

10 Tätä arviointia ei voida hyväksyä.

11 Kuten yhteisöjen tuomioistuin on oikeuskäytännössään korostanut, yhteisön oikeuden säännöksen tulkitsemiseksi on otettava huomioon samalla kertaa säännöksen sanamuoto, sen asiayhteys ja sen päämäärät (asia 337/82, St. Nikolaus Brennerei, tuomio 21.2.1984, Kok. 1984, s. 1051, 10 kohta, ja asia C-83/94, Leifer ym., tuomio 17.10.1995, Kok. 1995, s. I-3231, 22 kohta).

12 Mikään asetuksen (ETY) N:o 990/93 8 artiklan ensimmäisen kohdan sanamuodossa ei anna aihetta olettaa, että säännöksessä tehdään ero yhtäältä lentokoneen omistamisen ja toisaalta sen jokapäiväisen käytön ja hallinnon välillä. Tässä säännöksessä ei muutenkaan säädetä missään, että sitä ei sovelleta lentokoneeseen, joka on sellaisen oikeushenkilön omaisuutta, jonka kotipaikka tai toimipaikka on Jugoslavian liittotasavallassa mutta joka ei vastaa lentokoneen päivittäisestä käytöstä ja hallinnasta.

13 Asiayhteyden ja päämäärän osalta on huomautettava, että antaessaan asetuksen (ETY) N:o 990/93 neuvosto edisti yhteisön ja sen jäsenvaltioiden tekemää päätöstä, joka oli tehty poliittisessa yhteistyössä ja joka koski yhteisön toimenpiteen toteuttamista tiettyjen sellaisten Jugoslavian liittotasavaltaa koskevien sanktioiden täytäntöönpanemiseksi yhteisössä, joista Yhdistyneiden kansakuntien turvallisuusneuvosto oli päättänyt Yhdistyneiden kansakuntien peruskirjan VII luvun nojalla antaen päätöslauselmat 713 (1991), 752 (1992) ja 787 (1992) ja sanktioita vahvistavan päätöslauselman 820 (1993).

14 Asetuksen (ETY) N:o 990/93 8 artiklan ensimmäisen kohdan soveltamisalan määrittelemiseksi on siten otettava huomioon sekä näiden päätöslauselmien sanamuoto että päämäärä ja erityisesti päätöslauselman 820 (1993) 24 kohta, jonka mukaan "kaikki valtiot takavarikoivat alueellaan kaikki alukset, kuljetusajoneuvot, liikkuvan kaluston ja lentokoneet, joiden enemmistöosuus [intérêt majoritaire] tai määräysvalta kuuluu luonnolliselle henkilölle tai oikeushenkilölle Jugoslavian liittotasavallassa (Serbia ja Montenegro) tai luonnolliselle henkilölle tai oikeushenkilölle, joka toimii sieltä käsin." *

* Suomennettu yhteisöjen tuomioistuimessa.

15 Siten päätöslauselman 820 (1993) 24 kohdan sanamuodolla vahvistetaan se, että asetuksen (ETY) N:o 990/93 8 artiklan ensimmäistä kohtaa sovelletaan jokaiseen lentokoneeseen, jonka omistaa luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö, jonka kotipaikka tai toimipaikka on Jugoslavian liittotasavallassa, eikä ole tarpeen, että tämä luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö vastaa myös lentokoneen tosiasiallisesta hallinnasta. Itse asiassa päätöslauselman 24 kohdassa käytetty käsite osuus (intérêt) ei missään tapauksessa voi sulkea pois sitä, että omistus on takavarikoinnin ratkaiseva edellytys. Lisäksi tätä käsitettä on käytetty kyseisessä päätöslauselman kohdassa yhdessä käsitteen enemmistö kanssa, mikä merkitsee selvästi omistuksen käsitettä.

16 Tätä toteamusta vahvistaa se, että useimmissa asetuksen (ETY) N:o 990/93 8 artiklan ensimmäisen kohdan kieliversioissa käytetään käsitteitä, joihin sisältyy nimenomaisesti omistuksen merkitys. Lisäksi asetuksen 8 artiklan toisessa kohdassa, jolla pannaan täytäntöön päätöslauselman 820 (1993) 26 kohta, säädetään mahdollisuudesta periä takavarikosta aiheutuvat kulut lentokoneiden omistajilta.

17 Lisäksi minkä tahansa sellaisen lentokoneen takavarikko, jonka omistaa luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö, jonka kotipaikka tai toimipaikka on Jugoslavian liittotasavallassa, vaikka Bosphorus Airwaysin kaltainen yritys on saanutkin lentokoneen jokapäiväiseen käyttöönsä ja hallintoonsa, vaikeuttaa Jugoslavian liittotasavallan ja sen kansalaisten omistusoikeuden nauttimista, ja siten tällainen takavarikko kuuluu sanktioiden päämäärään, joka on kyseisen liittotasavallan painostus.

18 Jos asetuksen (ETY) N:o 990/93 8 artiklan ensimmäisen kohdan mukaisten toimenpiteiden soveltamisen ratkaisevana perusteena käytettäisiin sitä vastoin jokapäiväistä käyttöä ja hallintoa omistuksen sijasta, tämä vaarantaisi sanktioiden, joihin kuuluu kaikkien Jugoslavian liittotasavallan ja sen kansalaisten kuljetusajoneuvojen — myös lentokoneiden — takavarikko, vahvistamisen tehokkuuden, jotta painostusta tätä liittotasavaltaa vastaan kasvatettaisiin entisestään.

Tällöin kyseinen liittotasavalta tai sen kansalaiset voisivat välttää näiden sanktioiden soveltamisen pelkästään siirtämällä kuljetusajoneuvojen jokapäiväisen käytön ja hallinnon vuokrasopimuksin tai muutoin, ei kuitenkaan omistusoikeuden siirtoa käyttäen.

Perusoikeudet ja suhteellisuusperiaate

19 Bosphorus Airways esittää toiseksi, että jos asetuksen (ETY) N:o 990/93 8 artiklan ensimmäistä kohtaa tulkittaisiin siten, että sellainen lentokone on takavarikoitava, jonka jokapäiväisestä käytöstä ja hallinnosta vastaa vuokrasopimuksen perusteella luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö, jonka kotipaikka tai toimipaikka ei ole Jugoslavian liittotasavallassa, sillä perusteella, että lentokoneen omistaa oikeushenkilö, jonka kotipaikka on kyseisessä liittotasavallassa, tällä tavalla loukattaisiin kantajan perusoikeuksia ja erityisesti sen omistusoikeutta ja sen vapautta kaupallisen toiminnan harjoittamiseen, siltä osin kuin tällaisen takavarikon seurauksena kantajan lentokoneiden vuokrausta ja matkojen järjestämistä koskeva liiketoiminta tuhottaisiin ja tehtäisiin tyhjäksi.

20 Tämä tulkinta loukkaisi myös suhteellisuusperiaatetta, koska kyseistä lentokoneen omistajaa on jo rangaistu siten, että vuokrat on jäädytetty suljetuille tileille, ja lentokoneen takavarikko olisi siten selvästi hyödytön ja suhteeton sanktio täysin viatonta osapuolta kohtaan.

21 On muistutettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan ne perusoikeudet, joihin Bosphorus Airways vetoaa, eivät ole ehdottomia oikeuksia ja että niiden käytölle voidaan asettaa rajoituksia, jotka ovat perusteltuja niiden yleisen edun

mukaisten päämäärien vuoksi, joihin yhteisö pyrkii (ks. asia 44/79, Hauer, tuomio 13.12.1979, Kok. 1979, s. 3727; asia 5/88, Wachauf, tuomio 13.7.1989, Kok. 1989, s. 2609, ja asia C-280/93, Saksa v. neuvosto, tuomio 5.10.1994, Kok. 1994, s. I-4973).

22 Tältä osin on huomautettava ensiksi, että kaikilla sanktiotoimenpiteillä on määritelmällisesti vaikutuksia omistusoikeuksiin ja ammattitoiminnan vapaaseen harjoittamiseen ja että ne aiheuttavat siten vahinkoja osapuolille, jotka eivät ole millään tavalla vastuussa siitä tilanteesta, joka on sanktioiden asettamisen perustana.

23 Seuraavaksi on huomautettava, että riidanalaisen säädöksen päämäärien merkitys on sen luonteinen, että näiden päämäärien vuoksi voidaan perustella jopa merkittävät kielteiset vaikutukset, jotka aiheutuvat tietyille toimijoille.

24 Asetuksen (ETY) N:o 990/93 säännöksillä pyritään erityisesti panemaan täytäntöön yhteisön tasolla Jugoslavian liittotasavaltaa vastaan kohdistetut sanktiot, joista Yhdistyneiden kansakuntien turvallisuusneuvosto on päättänyt ja jotka se on sittemmin vahvistanut useilla päätöslauselmillaan. Asetuksen (ETY) N:o 990/93 johdanto-osan kolmannessa perustelukappaleessa todetaan, että "Jugoslavian liittotasavallan (Serbia ja Montenegro) suorien ja epäsuorien toimien jatkuminen Bosnia-Hertsegovinan tasavallassa ja siihen nähden on tärkein syy kyseisen alueen järkyttäviin tapahtumiin", ja neljännen perustelukappaleen mukaan "näiden toimien jatkaminen aiheuttaa uusia ihmishenkien anteeksiantamattomia menetyksiä, uusia aineellisia vahinkoja ja kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden rikkoutumisen alueella". Asetuksen seitsemännessä perustelukappaleessa todetaan lisäksi, että "Bosnian serbiosapuoli ei ole tähän mennessä hyväksynyt kansainvälisen entistä Jugoslaviaa käsittelevän kokouksen rauhansuunnitelmaa kokonaisuudessaan Yhdistyneiden kansakuntien turvallisuusneuvoston esittämistä vetoomuksista huolimatta".

25 Nämä seikat huomioon ottaen sanktioiden päämäärällä on huomattava merkitys, eli erityisesti asetuksen (ETY) N:o 990/93 sanamuodon ja tarkemmin sen kahdeksannen perustelukappaleen mukaisesti sillä, että Jugoslavian liittotasavalta "lopettaisi Bosnia-Hertsegovinan tasavallan koskemattomuuden ja turvallisuuden loukkaamisen ja jotta Bosnian serbiosapuoli saataisiin osallistumaan rauhan palauttamiseen tässä tasavallassa".

26 Ottaen huomioon tämän yleisen edun mukaisen päämäärän, eli Bosnia-Hertsegovinan alueen sotatilan ja ihmisoikeuksien ja humanitäärisen kansainvälisen oikeuden valtavien rikkomisten ja loukkausten lopettamisen, perustavanlaatuisen merkityksen kansainväliselle yhteisölle, kyseisen lentokoneen takavarikointi, joka on sellaisen oikeushenkilön omaisuutta, jonka kotipaikka tai toimipaikka on Jugoslavian liittotasavallan alueella, ei ole epäasianmukainen tai suhteeton.

27 Ennakkoratkaisukysymykseen on siten vastattava, että asetuksen (ETY) N:o 990/93 8 artiklaa sovelletaan sellaiseen lentokoneeseen, jonka omistavan oikeushenkilön kotipaikka tai toimipaikka on Jugoslavian liittotasavallassa (Serbia ja Montenegro), silloin kun kyseinen omistaja on vuokrannut lentokoneen neljäksi vuodeksi toiselle oikeushenkilölle, jonka kotipaikka tai toimipaikka ei ole Jugoslavian liittotasavallassa, ja kun tätä oikeushenkilöä ei omista eikä määräysvalta siinä kuulu sellaiselle luonnolliselle henkilölle tai oikeushenkilölle, jonka kotipaikka tai toimipaikka olisi Jugoslavian liittotasavallassa.

Oikeudenkäyntikulut

28 Yhteisöjen tuomioistuimelle huomautuksensa esittäneille Tanskan ja Itävallan hallituksille ja Euroopan yhteisöjen komissiolle aiheutuneita oikeudenkäyntikuluja ei voida määrätä korvattaviksi. Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely yhteisöjen

tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN

on ratkaissut Supreme Court of Irelandin 12.2.1995 tekemällään päätöksellä esittämän kysymyksen seuraavasti:

Euroopan talousyhteisön ja Jugoslavian liittotasavallan (Serbia ja Montenegro) välisestä kaupasta 26 päivänä huhtikuuta 1993 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 990/93 8 artiklaa sovelletaan sellaiseen lentokoneeseen, jonka omistavan oikeushenkilön kotipaikka tai toimipaikka on Jugoslavian liittotasavallassa (Serbia ja Montenegro), silloin kun kyseinen omistaja on vuokrannut lentokoneen neljäksi vuodeksi toiselle oikeushenkilölle, jonka kotipaikka tai toimipaikka ei ole Jugoslavian liittotasavallassa, ja kun tätä oikeushenkilöä ei omista eikä määräysvalta siinä kuulu sellaiselle luonnolliselle henkilölle tai oikeushenkilölle, jonka kotipaikka tai toimipaikka olisi Jugoslavian liittotasavallassa.

Rodríguez Iglesias	Kakouris	Edward
Mancini	Moitinho de Almeida	Kapteyn
Murray	Ragnemalm	Sevón

Julistettiin Luxemburgissa 30 päivänä heinäkuuta 1996.

R. Grass	G. C. Rodríguez Iglesias
kirjaaja	presidentti